

correlat objectiu (p. 29), amb què els estudiosos caracteritzen la poesia simbolista, on alguns crítics (com G. Ribbans) han inscrit la poesia de Maragall; és una proposta poc discutida i per òbvies limitacions d'espai l'editora només la pot apuntar com a hipòtesi, però seria interessant que aquesta impressió fos més estudiada. G. Casals ha cregut veure relacions implícites entre la *Glosa* i el cicle de poemes a Haidé, a partir de la idea que a Agnès «li plauen les cançons i, sobretot, la dansa» o que les dues noies són descrites plenes de «gràcies». La hipòtesi és suggerent, però no veig la importància de la dansa per a l'Agnès de la *Glosa*, a part que, quan la veu el trobador, estigui encara «plena del ritme de la dansa», mentre que a Haidé, la noia gairebé arriba a ser el correlat objectiu de l'art de la dansa; d'altra banda, l'ús del substantiu «gràcia» em sembla més aviat banal. Considero, en canvi, original i encertada la referència al *Canigó*, i són aquesta mena de comentaris els que fan que la lectura de les notes no es pugui obviar.

En la presentació de *L'ànima* s'assenyala la importància decreixent que Pedrell té en la composició, però crec que se'n minusvaloren els aspectes musicals, i més concretament wagnerians, que ja va observar Marfany. En general, crec que el paper de la música en aquest llibre és força important; l'editora ho observa en *Les muntanyes*, però també caldrà veure-ho en les *Vistes al mar*, i es farà evident en la seva continuació dels anys següents: *Seguit de les vistes al mar* (publicat definitivament a *Seqüències*) on «seguit» pot ser una traducció de «suite», i això són els dos poemes: petites peces amb ritmes diversos i un tema comú.

Ara, en Maragall hi segueix havent aspectes inexplicables. Les baixades de to del poeta són sovint espectaculars: «Ai! Elvira muller meva / que ens ha-

guem de veure així! / El dia que vam casar-nos / qui ens ho hagués hagut de dir!» (*L'ànima*, vs. 141-144) ha estat repetidament citat pel seu inadequat to sàinetesc. De vegades, baixades d'aquesta mena són seguides de bones troballes; observeu, dins del to neo-popular, aquesta convivència entre dos mitjans rodolins d'auca inicials i sis versos del millor Maragall: «La toraba és la roca viva; / les hores s'hi enfilaran, / i al dessorre de les hores / els aucells hi cantaran. / Cada matinada / hi caurà rosada; / cada dematí, / cançons a desdir; / ditxós el poeta que les pot sentir / dins la fresca obaga.» (*Del Montjuïc*, vs. 26-35). L'edició no resol, ni ha de fer-ho, altres problemes no de to, sinó de simple lectura, que planteja Maragall; si la col·lació definitiva diu «Tenies l'ànima eixuta / com la pols d'un mal camí. / La meva en va tornar freda / com la gebre del matí.» (*L'ànima*, vs. 157-160), seguim sense saber que és «en»: ¿un error per «em» o per «es»? Un epentètic?

I així i tot, el poeta segueix apassionant. Ara, gràcies a aquesta magnífica edició, ja podem estar segurs sobre el que hi faltava i els altres hi van afegir; també sabem, amb el pas dels anys, que moltes d'aquelles crítiques no tenen gaire importància quan alguns estupends orfebres noucentistes han quedat a segon rengle, i per tant ja podem arribar a «l'acord sobre el valor literari del llibre» que reclama G. Casals. *Enllà...* és un llibre cabdal en la poesia catalana del segle XX; amb aquest i uns pocs volums més, i més aviat prims, Maragall va iniciar la renovació de la lírica posterior al romanticisme, i per això nosaltres, com Riba, encara escollim Maragall. Amb aquesta edició, i les que esperem sobre el mateix autor, G. Casals ens el permet llegir amb rigor i confiança.

Lluís QUINTANA TRÍAS

VINYET PANYELLA: *J. V. Foix: 1819 i la Idea Catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1989. (Col·lecció «Els llibres de l'Escorpí Idees», núm. 69.) 131 ps.

L'interès que l'anàlisi del pensament polític de J. V. Foix pot tenir en l'actualitat no necessita massa justificacions. N'hi ha, però, dues que potser caldria remarcar perquè impliquen dos punts de vista diferents, encara que compatibles:

1) Ens permet una millor comprensió de la seva obra poètica, perquè aclareix alguns aspectes de la funció que dona a la creació literària i també perquè sovint aquesta és una expressió més o menys directa d'aquell ideari.

2) Els plantejaments de Foix reflecteixen un fenomen històric de força interès: la crisi de l'estratègia noucentista, i la necessitat d'elaboració d'un ideari nacionalista lligat a unes concepcions de la cultura i de la literatura que responguin a la nova situació creada per la mort de Prat de la Riba, el final de la I.a Guerra Mundial, l'ensorrada de la nova Solidaritat que podia representar l'Assemblea de Parlamentaris, etc. Per tant, l'anàlisi de l'ideari de Foix ens permet de replantejar-nos aquestes qüestions, i veure'l com un intent d'alternativa a la crisi a què em referia, una opció que conviu amb d'altres que també apareixen des dels rengles del Noucentisme i que desemboquen en Acció Catalana, o que vénen d'altres bandes com la via separatista que s'acostarà al model «irlandès» o les de tradició republicana que confluiran en l'Esquerra dels anys 30.

Si l'estudi de l'ideari de Foix ens sembla necessari i suficientment justificat, cal valorar de manera positiva l'esforç que Vinyet Panyella ha esmerçat en els últims anys a aquesta activitat i de la qual és culminació, i el qualifico així perquè apareix en forma de llibre, el text que em toca de ressenyar. Si la dedicació a l'objecte d'estudi em sembla lloable, difícilment es pot fer una valoració gaire positiva dels resultats. Ens trobem davant d'un text guiat per la bona intenció de reivindicar la figura de Foix, però el resultat, segons com es miri, acaba essent el contrari de l'esperat. La pretensió no és pròpiament la de reivindicar l'ideari foixià, al marge del conjunt del que la seva personalitat pot representar, però a causa de la perspectiva adoptada i la falta d'uns instruments metodològics adequats, les bones intencions acaben actuant en contra de l'objecte escollit per projectar-les. I si passa això és perquè el llibre pròpiament no analitza l'ideari del poeta, més aviat l'exposa, és a dir, tendeix a parafrasejar-lo, amb la qual cosa acaba caient en allò que Foix havia volgut evitar de manera obsessiva, com encara demostren les seves obres incompletes en procés de publicació: que el seu pensament fos llegit de manera descontextualitzada i que, en conseqüència, no quedés justificat. No estic dient que la funció d'un estudi com aquest sigui «justificar» el personatge, sinó mostrar-lo amb relació a una situació històrica determinada que ens per-

met d'entendre'l, al marge de la simpatia o antipatia que puguem sentir per les seves propostes. Cal reconèixer que Panyella aparentment dóna dades contextualitzadores, però les dóna de manera que no expliquen res o expliquen tòpicament el problema, perquè no estableix cap mena de connexió precisa i explícita en relació a allò que haurien d'explicar i resten com el rerafons, el paisatge per on es passeja un Foix aparentment despistat. D'altra banda, aquestes dades queden reduïdes al mínim; com que s'explica Foix a partir de Foix moltes no poden aparèixer, cosa que encara té una altra conseqüència: la figura queda absolutament desproporcionada en el quadre. És a dir, no es poden entendre les seves propostes i la seva dimensió sense interrelacionar-les mínimament amb d'altres que conviuen al seu costat i entre les quals intenta de trobar un espai. Per exemple, el seu paper en Acció Catalana no es pot aclarir sense entendre què conflueix en aquest partit i quins són els possibles models que es debaten en el seu interior iquina és la gènesi de la seva gestació. No es pot entendre l'episodi del debat de Foix amb els «separatistes» en els anys 30, sense veure que el problema no rau només en el fet de representar dues opcions diferents en els moments, els 30 o abans, en què el debat es produeix, sinó que la cosa ve de més lluny, els fills conductors que duen a una posició o a l'altra marquen una diferent tradició amb un origen comú, el del catalanisme apolític del XIX que sofreix un procés de diversificació d'opcions i de desmembració en la mesura que es va fent polític. No es pot entendre què hi pinta Foix en tot això amb pressuposicions no demostrades, com la que ens ve a insinuar que hi ha un fil conductor directe, i mai no estroncat, que connecta Pi i Margall-Prat de la Riba-Foix. Pressuposar, sense mostrar què es vol dir amb això, que el pensament del nostre poeta té les seves arrels en el de Pi, implica un plantejament que, si més no, és més fals que pressuposar el contrari. Com es demostra en el fet que és precisament la formulació del catalanisme polític per part d'Almirall el que desemboca en la ruptura amb Pi; com ho demostra també el fet que és Prat i qui s'ho vol creure els qui afirmen que el seu pensament segueix el d'Almirall. A hores d'ara, sap greu haver de recordar que el paper del tàndem

Torras-Prat no és el de continuar Almirall, sinó el de ser-ne l'alternativa.

Si aquestes objeccions es poden fer sobre un dels enfocaments possibles que justificarien l'estudi, és a dir, el que s'interrogués sobre l'autèntic sentit i dimensió del pensament polític de Foix, el mateix es pot dir sobre l'altre, el que relacionés aquesta vessant de la seva obra amb la que autènticament ha mantingut plena vigència, la de la creació literària i, per tant, no cal insistir-hi. Així un enfocament descriptiu en què no s'apliquen els instruments metodològics mínims per *comprendre* el «problema Foix» ens deixa on érem: no s'aclareix *de debò* la significació simbòlica de la data 1918, i una cosa bàsica, a partir de quin moment pren aquesta dimensió; no s'aclareix la naturalesa de la relació Foix-Maurras; només es fuig d'estudi en la qüestió del «feixista Foix»...

Totes aquestes objeccions potser ens les podríem estalviar si fos acceptable la justificació introductòria en què l'autora afirma haver «intentat construir una exposició tan globalitzada com m'ha estat possible i amb una deliberada absència de to acadèmic». Si per to hem d'entendre estil, no hi ha res a dir; però em temo, i el tipus d'es-

tudi ho demostra, que es refereix també al fet que el llibre es vol situar al marge dels pressupòsits acadèmics, i aquí sí que anem a parar al capdavant del carrer. Em sembla universalment admès que hi ha activitats com la creació artística, el futbol o les relacions sexuals en què l'aplicació de criteris acadèmics en la seva pràctica més aviat engavanya; però em sembla que també podrem admetre algun dia que hi ha activitats en què aquests criteris resulten imprescindibles. Creure que un estudi sobre el pensament de Foix en la Catalunya dels 90 no forma part d'aquest darrer tipus d'activitats és no voler entendre com van les coses. En definitiva la *captatio* inicial ens ve a dir una cosa que l'estudi demostra: s'ha volgut fer una descripció del pensament polític de Foix, sense uns mínims coneixements teòrics ni uns instruments metodològics que el facin apte i útil per a l'única funció que un text d'aquestes característiques pot tenir avui dia: ser pastura de la colla de «podrits erudits locals». Què més voldríem que un «to acadèmic» caracteritzés de manera generalitzada «els assaigs literaris del país».

JOSEP M. BALAGUER

BALTASAR PORCEL: *El divorci de Berta Barca*, Barcelona, Editorial Proa, 1989. (Col·lecció «A tot Vent», 227.) 208 ps.

La darrera obra de Baltasar Porcel, *El divorci de Berta Barca*, és el resultat d'un gran joc, d'un *tour de force*, on ficció, versemblança i realitat encobreixen, com en el joc de carrer —darrerament objecte d'una campanya institucional— el *trilo*, el petit cigró, negre, ben negre, de la ideologia.

El divorci de Berta Barca no és, en la seva totalitat, una obra de ficció i, contràriament a les declaracions de principis —o de finals— del mateix autor, l'element fictici fluctua sempre en uns límits marginals molt concrets, com a característica bàsica de dos dels móns sobre els quals es basteix l'obra: el sindicalista i el de l'independentisme català. La resta —el polític, el financer, la *jet-set*, amb tots els seus matisos, connexions i derivacions— no passa de ser una recreació versemblant d'aquesta realitat que Porcel pretén

retratar, caricaturitzar i punyir; evidentment, dintre d'uns límits.

De fet, Porcel ha descobert, gairebé per casualitat —la novella és d'encàrrec— que la literatura, com «una altra de les cares del tot», serveix per vehicular els discursos socials —ara sí, sense eufemismes— i, mitjançant els mecanismes i les tècniques més elementals de la narració, ha dramatitzat les idees fonamentals que constitueixen les seves col·laboracions diàries a «La Vanguardia», setmanals a Catalunya Ràdio i esporàdiques sempre que se li dóna oportunitat: i li ha sortit tan bé com sempre.

Al voltant i a partir d'un embolic sentimental —de clares ressonances actuals— Porcel construeix una narració que, d'entrada, pot semblar unitària però que, a la pràctica —i per la seva mateixa pràctica d'escriptura— es des-